

- Flyktninger må ikke klientifiseres

- Det kan ligge en sterk selv-
oppholdelsesdrift og positiv
kraft i å få en mulighet til å
begynne på nytt

Psykologspesialist Udesh Anda

FOTO Vegard K. Anda

Psykologspesialist Udesh Anda er mer opptatt av å se på flyktninger og asylsøkere som ressurser enn hjelpetrequende.

TEKST

Per Olav Solberg

PUBLISERT 4. november 2015

– Du kom som tamil fra Sri Lanka til Norge så langt tilbake som i 1983 for å studere psykologi. Hvordan var overgangen?

– Tamilene begynte å få det vanskelig på Sri Lanka på den tiden, og vi ble utsatt for systematiske angrep etter opptøyene i 1983. På grunn av kvoteordninger ved universiteter på Sri Lanka strevde jeg med å komme inn. Jeg ønsket meg derfor vekk og søkte på universiteter over hele verden. Det var en sårbar tid. Det var en sterk og befriende opplevelse å få mulighet til å studere ved Universitetet i Bergen. Samtidig hadde jeg savn og uro knyttet til alle jeg forlot på Sri Lanka. Men jeg opplevde at jeg ble langt mer verdsatt her. Som student ble jeg tatt svært godt imot, jeg ble sett på som en ressurs og ikke som et problem. Det var svært verdifullt og viktig for meg.

– Ut fra din egen bakgrunn og opplevelser, hva tenker du om migrasjons- og flyktningsituasjonen vi opplever akkurat nå?

– At mennesker er på flukt, er ikke noe nytt. Som art har mennesket alltid vært på vandring, historisk sett er det temmelig nytt at vi kan leve på ett sted hele livet. For mange folkeslag oppleves nok migrasjon langt mer naturlig enn det virker for oss nordmenn. Det betyr ikke at det ikke oppleves dramatisk for flyktninger å bryte opp fra sitt opphav, men at det også kan ligge en sterk selvoppholdelsesdrift og positiv kraft i å flykte og få en mulighet til å begynne på nytt.

– *Og hvordan tenker du mulighetene er for de som kommer til Norge?*

– Jeg tenker mye henger sammen med hvordan flyktningene som kommer, blir møtt, og hvordan det påvirker deres selvbilde. Som student ble jeg tatt godt imot, det er en rolle det er knyttet positive assosiasjoner til. Er man flyktning og asylsøker, er det ofte vanskeligere. Det er både interessant og foruroligende at ett bilde (gutten på stranden, red.anm.) kan være i stand til å forandre opinionens holdning til flyktninger, og da særlig syrerne, i så stor grad. Det sier noe om hvor lett påvirkelige vi er, og medienes sentrale rolle. Men det betyr også at holdninger raskt kan forandre seg igjen til det negative. Dette er skjøre mekanismer.

– *Hva bør være norske psykologers stemme og rolle i flyktnings situasjonen som nå utspiller seg?*

– Det er liten tvil om at en del av flyktningene trenger psykologisk hjelp. Vi bør likevel ha et nyansert syn på hvordan vi kan hjelpe de som kommer hit til å bli godt integrert. Jeg tror ikke på ideen om at et psykologisk hjelpeapparat skal stå klart og i beredskap til et stort antall hjelpetrengende flyktninger. Mennesker trenger tid, jeg tror vi som psykologer først og fremst skal ha et forebyggende perspektiv og hjelpe dem å tilpasse seg. Det er en parallell her til 22. juli, hvor det var forventninger om at mange var behandlingstrengende. Enkelte opplevde at dette ble tvunget på dem. Jeg hadde noen få av disse ungdommene i terapi, og enkelte av dem følte seg sykdeliggjort av å komme til meg og ville ikke være med på det. De hadde heller behov for tilpasning på skolen eller annen type hjelp. Det forstod jeg veldig godt. Det er derfor viktig å ha et nyansert perspektiv på hvordan vi skal hjelpe andre mennesker. Svært mange av flyktningene som kommer hit, er heller ikke klare for å ta imot psykologisk hjelp. En del av dem er traumatiserte, ja, men samtidig er mange midt i en frigjøringsprosess som gir dem framtidshåp. Denne optimismen kan være en sterk drivkraft.

– *Du har hatt flyktninger i terapi selv?*

– Jeg har ikke hatt veldig mange, men de som har kommet, har fort blitt borte igjen etter noen timer.

– *Hva er grunnen, tror du?*

– Noe har med det jeg nevnte å gjøre, at de ikke har vært klare for terapi. En annen viktig faktor er hvor fremmed det i mange kulturer er å dele sitt innerste med et helt ukjent menneske. Det rimer ikke, og det er jo forståelig. Det er familien eller andre ressurspersoner man kjenner godt, som brukes til denne typen formål.

I en periode hadde jeg et par oppdrag med tamiler i terapi. Noen var svært skeptiske til meg. I den tamilske kulturen er det tradisjon for å ikke snakke om det som er vanskelig. Man holder det for seg selv og tenker at det vonde da forsvinner med tiden. Når noen tamiler begynte å åpne seg for meg i terapi, ble dette tolket negativt og ikke forstått av resten av familien. Denne typen problemstillinger kommer hele tiden opp i møte med andre kulturer.

– I Norge er psykologi på mange måter en integrert del av kulturen. Gir det noen utfordringer i møte med mer ikke-psykologiske kulturer?

– Jeg tenker det er en fare for at vi klientifiserer de som kommer hit. At vi gjør mange sykere enn de er, og mer avhengige av hjelp enn de egentlig er. Under tsunamikatastrofen i Sørøst-Asia i 2004 la jeg merke til hvordan nordmenn som overlevde, forholdt seg til seg selv og omgivelsene. I større grad enn andre som ble rammet, forventet nordmenn at norske myndigheter skulle ordne opp rakst og ta vare på dem. Dette er velferdsstaten på godt og vondt. Vi er vant til å bli tatt hånd om når noe dramatisk skjer. Men kanskje overfører vi til en viss grad vår egen følelse av hjelpeløshet under kriser, på flyktningene som kommer hit?

– Jeg merker at du er langt mer opptatt av å se på flyktninger som en ressurs enn som en belastning. Men er ikke flyktninger som resten av oss – noen ender opp med å bidra lite – andre mye, avhengig av bakgrunn og ressurser?

– Jo, det er riktig, og jeg kan være redd for at vi blir mest opptatt av de negative aspektene ved flyktningstrømmen. Jeg har mer tro på å fokusere på det positive. Blant syrere som kommer hit, er mange ressurssterke, og de var velstående i Syria før borgerkrigen, med god utdanning, gode jobber, hus osv. Her snakker vi om en syrisk middelklasse på flukt. Så kommer de hit som flyktninger og inn i asylsystemet, til akutt- og asylmottak. Hvis oppholdet på slike steder varer for lenge, kan mange bli passivisert. Dette er ingen god start. Å gi folk mulighetene til raskt å ta del i og bidra i det norske samfunnet tror jeg er helt essensielt, uansett hvilke ressurser man måtte ha. Jeg har ikke oppskriften på hvordan, men jeg er opptatt av at de som kommer hit, så fort som mulig skal oppleve en følelse av mestring og verdi.

Hvorfor NÅ?

- I 2015 kommer det mer enn 25.000 asylsøkere til Norge, ifølge UDI. Neste år regner UDI med at tallet vil overstige 30.000.
- Udesb Anda er tamil fra Sri Lanka og kom til Norge i 1983 for å studere psykologi. Han vet noe om å være i en utsatt posisjon i hjemlandet og å reise til en helt ukjent, vestlig kultur.
- Anda er spesialist i klinisk samfunnspsykologi og barne- og ungdomspsykologi.
- Han har avtalehjemmel og driver privatpraksis i Stavanger.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 52, nummer 11, 2015, side 940-941

TEKST

Per Olav Solberg, redaksjonssjef